



Glasilo Slovenskega čebelarskega društva v Ljubljani

Izhaja dvomesečno.

Številka 9-10 V Ljubljani 1. septembra 1942-XX. Letnik XLV

Vabilo na

redni letni občni zbor

Slovenskega čebelarskega društva,

ki bo dne 27. septembra 1942 ob 9. uri 50 minut

v Janševem domu na Bleiweisovi cesti (Tyrševi) cesti 21 v Ljubljani.

DNEVNI RED:

1. Pozdrav in otvoritev zbora po predsedniku.
2. Tajniško poročilo za leto 1940. in 1941.
3. Blagajniško poročilo za upravni oddelek.
4. Blagajniško poročilo za Društveno čebelarno.
5. Poročilo pregledovalcev računov.
6. Volitev odbora.
7. Proračun za leto 1941. in 1942.
8. Sprememba društvenih pravil.
9. Samostojni predlogi.
10. Slučajnosti.

Pozor! Ker imajo oblasti glasovanje delegatov, ki se ne izkažejo s pooblastilom, za neveljavno, prosimo vse gg. delegate, da prinesejo s seboj pravilno podpisano in žigosano pooblastilo svoje podružnice.

Predloge za občni zbor naj podružnice pošljejo društvenemu odboru najkasneje do 20. septembra 1942.

Če ob napovedanem času ne bo navzočnih dovolj delegatov, bo občni zbor pol ure pozneje in bo sklepčen v smislu § 13 društvenih pravil ob vsakem številu navzočnih delegatov.

O d b o r

Tajnikovo poročilo

o delovanju Slovenskega čebelarskega društva
v letu 1940.

Zaradi znanih dogodkov v tem letu društvo ni moglo sklicati rednega občnega zbora. Na kratko naj omenim, da je bilo društveno delovanje kljub temu prav živahno. Ožji odbor je imel 37 sej, širši pa 4. Na vseh smo razpravljali o tekočih poslih. Imeli smo 170 podružnic, ki so priglasile 3406 članov. K tem se je pridružilo še 262 direktnih članov, tako da je štelu društvo skupno 3668 članov. Ker smo pošiljali list nekaterim odličnikom in ustanovam brezplačno, nekaj pa v zameno, smo ga razpošiljali v 3721 izvodih, tiskali pa v 5800 izvodih. Na Grosupljem smo priredili čebelarski tabor, ki se ga je udeležilo nad 500 zavednih čebelarjev. Naročili smo več filmov o vzreji matic in o čebeljih kužnih boleznih ter zvočni film o življenju čebel.

Popravili smo kleti in ustanovili trgovino z medom na debelo. Zaradi skrajno neugodnega vremena skozi vse leto, je bila čebelarska letina usodna. Pokrmili smo 20 vagonov sladkorja. Kljub temu je propadlo na tisoče panjev. V mnogih čebelnjakih je nastopila nose mavost, pogostokrat skupno z grižo, kar je nesrečo še povečalo. Zaradi naraslega društvenega dela smo postavili posebnega uradnika. V tem letu je umrl Jožef Rifl, predsednik čebelarske podružnice v Mežici, in Primož Zakrajšek, najstarejši član čeb. podružnice v Robu. Največjo izgubo pa smo utrpeli, ko nas je zapustil naš voditelj dr. Anton Korošec. Vse bomo ohranili v najlepšem spominu.

Računski zaključek za leto 1940.

Premoženjsko stanje in račun zgube in dobička upravnega oddelka in Društvene čebe-

larne za leto 1940. smo objavili v Slovenskem čebelarju za leto 1941. na strani 27. in 45.

Tajnikovo poročilo

o delovanju Slovenskega čebelarskega društva za leto 1941.

Poslovno leto 1941. smo začeli z najlepšimi upi in nadami. S proračunom smo si začetli delo, ki naj bi ga bili izvršili med letom. S polno paro smo se pripravljali na občni zbor, ki pa smo ga morali zaradi nepredvidenih dogodkov odložiti na nedoločen čas. Ne glede na to je društvo smotno vršilo svoj program. Štelo je 48 podružnic in 1027 članov.

Ožji odbor

je imel v začetku leta svoje seje vsakih 14 dni, pozneje pa po potrebi. V celoti je bilo 17 sej. Na njih je razpravljal o tekočih zadevah.

Širši odbor

smo nameravali sklicati pred občnim zborom. Ker smo tega odložili, je bila v tem letu seja samo 28. decembra. Na njej smo podali poročilo o delovanju društva v tem letu.

Občni zbor,

ki smo ga sklicali na dan 27. aprila, smo odložili. Ker pa moramo prilagoditi društvena pravila novih zahtevam, smo sklicali občni zbor na dan 27. septembra 1942.

Slovenski čebelar

je izhajal vse leto v prvotni nakladi 3800 izvodov, ker je večina podružnic plačala določeno članarino. Skrčili pa smo obseg tako, da je list izhajal vsak drugi mesec na poldrugih tiskovnih polih. Storitni smo morali to tudi zaradi tega, ker je tiskarna dvakrat zvišala ceno za tisk. List je ostal na svoji dostojni višini in prinašal vse leto zanimive in aktualne članke.

Opazovalne postaje.

Od prejšnjih 55 imamo sedaj 8 opazovalnih postaj. Postaja Vavpčja vas začasno ni poslovala. Skupna mesečna poročila je sestavljala g. urednik A. Bukovec.

Plemenilno postajo

na Kopiščih smo poskušali z vsem njenim inventarjem prepeljati in jo odpreti na drugem

Premoženjsko stanje

upravnega oddelka Slov. čebelarskega društva v Ljubljani dne 31. decembra 1941.

Imovina	L		c	Dolg	L		c
Blagajna	6.503	35		Premoženje	209.686	94	
Poštna hranilnica	3.684	25		Zavarovalni sklad	5.685	04	
Mestna hranilnica	123	50		Darovi za filme	895	66	
Posestvo na Bleiweisovi cesti	204.173	48		Predplačila članarine	2.105	20	
Mestna elektrarna	76	—		Dolgovi	44.450	08	
Terjatve	30.324	26		Dobiček	7.863	46	
Knjige lastne založbe	7.453	31					
Knjižnica	4.298	78					
Drevesnica	1.047	11					
Inventar	13.002	34					
	270.686	38			270.686	38	

Račun

zgube in dobička Slovenskega čebelarskega društva v Ljubljani dne 31. decembra 1941.

Zguba	L		c	Dobiček	L		c
Plača tajniku	456	—		Članarina	49.556	04	
Slovenski čebelar: tisk, klišeji, poština	23.280	89		Podpore: prejete	13.944	—	
Uredniški in sodelniški honorar	7.282	35		Razlika izpred leta 1941.	727	90	
Pisarniške potrebščine	2.818	74		Slovenski čebelar: stari letniki	18	54	
Tečajji, predavanja, potnine	963	62					
Občni zbor, seja širšega odbora	169	90					
Podpore: podeljene	226	—					
Plemenilna postaja	159	60					
Opazovalne postaje	892	—					
Čebelarske podružnice: rezerva za dvomljive terjatve	14.992	30					
Poslovni stroški Doma	624	33					
Amortizacija Doma	4.500	—					
Razni stroški	17	29					
Dobiček	7.863	46					
	64.246	48			64.246	48	

V Ljubljani, dne 19. februarja 1942.

Predsednik: Znidaršič Anton.

Za blagajnika: Kobal Josip.

Pregledala in našla v redu:

Resman Franc.

Šmajdek Ivan.

primernem kraju, kar se nam pa ni posrečilo. Sklenili smo ustanoviti dve novi postaji, eno v Rakitni, kjer smo že odkupili primeren čebelnjak, drugo na Gorjancih v Sredgori, za katero smo naročili nov čebelnjak. Za obe postaji imamo pripravljen ves potreben inventar. Svojemu namenu bomo izročili obe, ko bo to mogoče. Za opremo postaj je dovolil Visoki Komisariat znatno podporo.

Sladkor za krmljenje čebel.

Zaradi trajno neugodnega vremena je bila čebelarstva letina tudi v tem letu skrajno slaba. Društvo je vse leto razdeljevalo sladkor med svoje člane. Na račun proizvodne dobe 1940/41 smo prejeli 70.000 kg naturiranega sladkorja. Iz nove proizvodne dobe 1941/42 pa smo dobili s posredovanjem fašističnega združenja italijanskih kmetovalcev, oddelka italijanskih čebelarjev v Rimu, 60.000 kg sladkorja, ki je bil denaturiran s česnovim ekstraktom. Čebelarji so

bili z njim prav zadovoljni. Potrebo smo utemeljili in številčno dokazali, da ima Ljubljanska pokrajina 17.611 A. Ž. panjev, 2648 kranjčev in 186 prašilčkov, skupno 20.458 čebeljih družin.

Drevesnica.

Ožji odbor se je zavedal, da je neobhodno potrebno načeti z vsjo resnostjo vprašanje širjenja medecih rastlin. Že leta 1940, je razdelil med svoje člane 800 bisernikov. V tem poslovnem letu je pokrenil akcijo za razmnoževanje vrb. Blizu šole na Barju je dala mestna občina ljubljanska v najem zemljišče, ki smo ga rigolali in posadili 2500 vrbovih potaknjencev zvrsti, ki jih posebno priporočajo in ki cveto v razdobju 2 mesecev. S svojim delom bomo nadaljevali.

Knjižnico in čitalnico

smo nanovo uredili in spisali zanjo kartoteko. Šteje 259 del in 315 vezanih periodičnih čebe-

Bilanca Društvene čebelarne z dnev 31. decembra 1941.

Imovina	L	c	Dolg	L	c
Gotovina v blagajni	19.898	55	Upniki za dobavljeno blago	1.526	75
Vloga v Poštni hran. v Ljubljani	1.520	05	Premoženje:		
Vloga v Mestni hran. v Ljubljani	2.303	—	prenos iz l. 1940 L 140.600'—		
Zaloga blaga	93.836	30	dobiček v l. 1941 .. 29.400'—	170.000	—
Dolžniki in predplačila za blago	47.968	85			
Inventar:					
prodajalne L 4000'—					
satnišnice " 2000'—	6.000	—			
	171.526	75		171.526	75

Račun izgube in dobička z dne 31. decembra 1941.

Izguba	L	c	Dobiček	L	c
Trgovski stroški:			Kosmati dobiček pri prodaji		
plače L 30.507'50			blaga	84.461	05
davščine " 358'75					
zavaroval. prispevki za uslužbence	4.668'80				
zavarovalnina proti požaru in vlomu	549'60				
oglasil in reklama	565'—				
kurjava, razsvetljava in vodarina	2.025'70				
poprava inventarja in adaptacije	5.025'10				
prispevki za Združenje trgovcev in za telefon " 515'—					
ostali mali izdatki " 4.804'19	48.813	64			
Odpis od vrednosti inventarja	4.189	20			
Nabava omota za nadrobno prodajo	149	30			
Obresti in popusti	1.908	91			
Dobiček v letu 1941	29.400	—			
	84.461	05		84.461	05

V Ljubljani, dne 18. februarja 1942.

Vodja:
Arko Adolf,

Pregledala in našla v redu:
Resman Franc. Šmajdek Ivan.

larskih časopisov. Želimo, da bi se članstvo knjižnice in čitalnice bolje posluževalo.

Zavarovalni sklad

je vodil g. Stefanciosa. Narasel je na 5685 l. 04 c. Zavarovalnino smo izplačali samo v enem primeru.

Akcijo s črno semensko ajdo

smo opustili, ker je bila jeseni l. 1940. slaba letina in drobno zrnje. Zaradi dovoljnega zanimanja bomo akcijo pozneje nadaljevali.

Stojišča za ajdovo pašo.

Ker je veliko čebelarjev izgubilo svoja ajdova pasišča, je društvo opozorilo na to kmetijski oddelek Visokega Komisariata, ki je odredil, da so se nanovo uredila ajdova pasišča na Dolenjskem. Z urejevanjem smo imeli mnogo dela, ker smo morali dokončno ureditev zaradi odsotnosti čebelarskega referenta izvesti sami in staviti kmetijskemu oddelku predlog. Ob ugodni priliki bo potrebna vsekako majhna poprava s posebnim ozirom na dejstvo, da so ostala stojišča kočevskih čebelarjev prosta. Urediti bi bilo treba tudi stojišča v Ljubljanski okolici.

Janšev dom.

Zaradi vedno večjega prometa, ki ga je imela Društvena čebelarna, je tudi zaloga panjev in drugih čebelarskih potrebščin vedno bolj naraščala. Ustanovitev trgovine z medom na debelo je zahtevala primernih prostorov. Zato smo sklenili kletne prostore v domu prenoviti in osušiti. Dobil smo s tem prav lepa in suha podzemna skladišča. Prenovili smo domu pročelje in vse izložbe prepleskali.

Prevoz čebel.

Mnogim svojim članom smo izposlovali, da so smeli carine prosto prepeljati svoje čebele čez mejo v Ljubljansko pokrajino. Naše oblasti so tudi šle čebelarjem na roke in dovolile carine prost uvoz čebel.

Čebelarska razstava.

Za Ljubljanski velesojem v oktobru smo priredili čebelarsko razstavo, za katero so se zanimale poleg domačih in italijanskih čebelarjev tudi razne visoke osebnosti vojaškega in civilnega stanu, kakor: ekscelencija Visoki Komisar, ekscelencija minister za korporacije Ricci, podpredsednik fašistične organizacije g. Gray iz Rima i. dr.

Počastitev spomina.

V letu 1941. je pobrala kruta smrt zaslužnega predsednika Trboveljske podružnice, Josipa Haučka, vodjo opazovalne postaje Alojzija Jägerja pri Sv. Lovrencu, Ropreta Janeza, najstarejšega člana podružnice v Gorjah, in Antona Zumra, dobro znanega čebelarja na Javorniku, odklovanega na več razstavah. Naj v miru počivajo!

To je v širokih obrisih poročilo o delovanju našega društva v poslovnem letu 1941. V podrobnosti se nisem spuščal. Upam pa, da sem vas tudi s tem kratkim poročilom prepričal, o živahnem in koristnem delu, ki ga je vršil odbor za svoje člane v novih razmerah.

Po končani paši

Fr. L.

Letošnje leto se čebelarji na splošno nimajo kaj pritoževati. Čeprav je bila pomlad pozna in čebele niso mogle temeljito izrabiti te paše, so vendar dobile nekaj cvetličnega medu in čebelar je natočil prvega pridelka vsaj za dober vzorec.

Pravi kostanj so ponekod še dobro obrale in bilo je tudi nekaj mane. Tako sem opazoval po breskvah, da so jih čebele močno obletavale in lizale mano po listju.

Krim se je letos prav dobro izkazal s hojo. Tega medu se je kar cedilo in srečni čebelarji, ki so ga natočili toliko, da jim je zmanjkovalo posod, žalostni pa so bili oni, ki niso mogli do svojih čebel.

Ko to pišem, je ajda že v prvem cvetju in čebele jo prav pridno obiskujejo. Ajda se je zaradi ugodnega vremena in primerne vlage dovoljno razvila in so bili začetni dnevi paše prav ugodni.

Vse tedaj kaže, da se bodo letošnje leto čebelarji vsaj nekoliko oddahnili in se potolažili po sedmih suhih letih. Kdor ni imel drugih neprilic in težav, bo čebele lahko ohranil in v ugodnih razmerah še nekaj medu pridelal za hujše čase.

Danes bi morali gledati zlasti na to, da ohranimo čim več panjev, a ne na škodo njih moči. Saj se je število teh po zadnjih slabih letinah že tako zelo znižalo. Po tej prilično dobri letini se bo še, ker mnogi čebelarji verjetno ne bodo mogli iz raznih vzrokov do svojih čebel, ali pa bo prepozno, ko jih ne bodo mogli več v redu zazimiti.

In ravno hojev med zna biti zopet grobokop našega čebelarstva. To se je dogajalo že vsa prejšnja, na videz srečna leta, ker si mnogi čebelarji niso dali zlepa dopovedati, da hojev med ni primeren za sladkorjem ali z ajdovcem, temu bodo čebele pozimi ali v zgodnji pomladi pocepale in mu povrh še ponesnažile satje in panje. Izkušnje prejšnjih let kažejo, da je od družin, ki so bile zazimljene na hojevem medu, ostala komaj ena petina, a še ta ostanek je zaradi izgube živali hiral in ni imel čebelar od teh panjev nikakega haska.

Če so dobile čebele med letom količkaj drevesne mane, jim moramo tak med jeseni na vsak način odvzeti. Ako nismo hojevca iztočili pred ajdo, je po končani ajdovi paši to zadnji čas, ker tega medu ne smemo trpeti v sredini gnezda čez zimo v panju. Vsa umetničenja s tem medom so se izkazala kot škodljiva za čebele in čebelarja. Kdor nima ajdovca za nadomestek, bo moral seči po sladkorju.

Kot vemo, nabirajo čebele nektar, ki se v njih istočasno spreminja v med. Ta je tedaj že prebavljena snov ter prehaja neposredno v telo, brez kakih odpadkov, ker so bile te snovi že pri prvem prebavljanju odstranjene. Zato lahko obstanejo čebele ob takem medu mesece in mesece, ne da bi se trebile. V drevesni mani so pa sestavine, ki jih čebelin želodček ni mogel prebaviti. Tako ostanejo ti neprebavljeni delci v medu. Pri zimskem uživanju takega medu se nabere v čebelnem blatniku odpadki, ki se jih v neugodnem vremenu žival ne more iznebiti. Prenapolnjeno črevje povzroči dražljaje in vnetje ter obolenje živali.

Še po vsaki dobri paši na hoji smo imeli križe — to je grižo in druge bolezni, prihodnjo pomlad pa prazne čebelnjake.

Mislím, da so izkušnje prejšnjih hojevih let že izmodrile večino čebelarjev, kogar pa niso, ta ne bo več dolgo čebelaril. Kdor ni tedaj točil hojevega medu ali druge vrste drevesne mane že pred ajdovo pašo, ta mora narediti to v mesecu septembru in nadomestiti zalogo ali z dobrim medom ali pa s sladkorjem. Hojevca smemo pustiti le v krajnih satih, kjer čebele ne prezimujejo.

Ob paši na ajdi je čebelar prav razločno videl, kateri panji so bili izredno živahni. Ti kažejo, da je pri njih vse v redu in da bodo primerni za pleme. Manj delavne naj vsekakor jeseni podre, ker ni od njih kaj prida pričakovati.

Kdor misli čebelariti na roje, naj odpravi zlasti tiste jalovce, ki letos niso rojili. Izkušnje kažejo, da ti tudi prihodnje leto ne bodo dali rojev. Navadno so taki zakrknjenci precej medeni. Splošno zelo težkih panjev ne vzimujmo, ker se navadno pozneje ne izkažejo kot prvovrstni. Tudi tu velja pravilo: zlata sreda, polna sklada.

Panje začnemo podirati po krajevnih prilikah v drugi polovici septembra, ko se je vsa zalega poglobila. Če to še najdemo, moramo z razdiranjem počakati. Pri medu s tem prav nič ne izgubimo, ampak ta še bolj dozori in čebele morajo itak živeti tu ali tam.

Po končani paši je tudi dvanajsta ura za odstranitev slabičev. Lahko je kaka družina v ajdovi paši tako oslabela, da ni več sposobna za zazimljenje. Če je premalo čebel, se spomladi ne bo mogla razvijati, ker jih bo še od teh nekaj odpadlo, borni ostanek pa ne bo mogel dovoljno ogrevati panje in zalege, jo gojiti in še donášati živež.

Ker se v gorkih dneh po končani paši prav rado pojavi ropanje, mora čebelar ukreniti vse, da to prepreči. Kako, o tem se je že mnogo pisalo tudi v našem listu. V prvi vrsti naj ne odpira panjev takrat, ko čebele lete, in razdira naj jih le v deževnem ali hladnem vremenu. Žrela naj bodo stalno priprta, da izletava le po nekaj čebel.

Če pa kljub varnostnim ukrepom padejo tujke po kakem panju, je treba tega pregledati. Morda je brez matice in takemu ni pomoči. Tujke so ga že ovohale in če mu prav dodamo novo matico, ga bodo napadale naprej in izropale, ako ni prav izredno močan. Take osirotele družine so prava vaba za roparice. Ko opravijo svoje razdiralno delo tu, se lotijo še ostalih, sicer zdravih panjev.

Zato je prva skrb čebelarja po končani jesenski paši, da se prepriča, če ni prišel kak panj v zadnjem času ob matico.

Po Malem šmarnu je v naših krajih končana pašna. Redko cvetje da sicer še nekoliko obnožine in kako kapljico medu, kar pa prihaja v pošteev le v toliko, da se čebele z nečim lotijo.

Kadar je dosti sadja in ga stiskajo ljudje v sadjevec ali stiskajo grozdje, so poleg osá tudi čebele pridne obiskovalke stiskalnic in preostalih tropin, kjer dobe nekaj sladkega sadnega soka. Po grozdju, ki je razpokalo, prav pridno ližejo in se ne dajo zlepa odgnati. Vse to pa seveda prav malo vpliva na zimsko zalogo, a kot je videti imajo čebele prav rade razne sadne sokove. Tako sem na primer opa-

zil letošnjo pomlad, da so mi na vrtu takoj zavohale vsaj eno leto stare tropine, ki so mi jih pripeljali za gnojilo iz žganjarne. Bile so že v razpadajočem stanju, največ ostanki fig in češpelj. Vse križem so lazile po kupih in lizale, kar je še ostalo sladkobe. Čebele so bile oddaljene kakih sto metrov, a so čez nekaj ur že zavohale navoženno gnojilo, ki se je parilo na soncu.

Kadar ni v naravi obilnejših medenih virov, opažamo, da izslede čebele tudi najmanjšo količino hrane, ki jim zna priti prav.

Zato je po končani paši treba največje previdnosti, da z razdiranjem panjev in z raztresanjem medu ne vzbudimo v njih nagnjenja za ropanje, ki lahko povzroči čebelarju mnogo dela in nedogledno škodo. Zato tudi shrambe za med čez dan skrbno zapirajmo, sicer bomo imeli kmalu roje čebel ob bogato pograjeni mizi. In ti nepovabljeni gostje se ne dajo zlepa odgnati.

Pri plemenjakih ne smemo več posegati v sredino gnezda, ker imajo čebele to že urejeno za zimo in bi jim prestavljanje satov popolnoma prekrizalo njih smotrno ureditev gnezda. Pri dokrmiljenju pa čebele itak znosijo hrano tja, kjer se jim zdi za to najbolj primeren prostor.

V splošnem pa čebel po končani paši ne motimo preveč. Zdaj še pridno zadelavajo morebitne razpoke v panju, sluteč, da se bliža čas, ko jim bodo te pomanjkljivosti njih bivališča lahko v pogubo.

Potrebno pa je, da spravi čebelar čimprej odvišno satje v shrambo in da temeljito počisti po panjih, da ne bo pozneje motil čebel, ko se bodo že pripravljale na zimski počitek. Prav tako zloži in stisne panje tako, da ni vmes presledkov, ki povzročajo prepih in omogočajo dostop hladnega zraka neposredno na stene panjev. Za toplejše odevanje pa zdaj še ni čas, ampak pozneje, ko začne zares zmrzovati.

S tem bi bila glavna dela po končani paši izvršena. Zdaj pa ne sme čebelar več posegati v panj, da ne bo motil živali pri dokončnem urejanju zimskega gnezda, ki je za družino največje važnosti in zavisí od smotrne ureditve tega bivališča njen obstoj preko zime.

Naše panjske končnice

Avgust Bukovec.

(Nadaljevanje.)

Kje so čebelarji dobivali končnice?

Panjove so si v starih časih čebelarji sami izdelovali. Toliko mizarja je bilo skoraj v vsakem, da je vsaj za silo znal ravnati z žago in skobljem ter napraviti „korita“. Širina panja je bila največkrat odvisna od slučajne širine deske, ki je bila na zalogi. Zato je tudi širina končnic kaj različna, medtem ko je višina precej enaka. Les za končnice so posebno skrbno izbirali in obdelali, da je bilo pročelje panja stanovitneje in slikarija trpežnejša.

Prav redki so bili čebelarji, ki so končnice znali sami poslikati in so jih poslikovali tudi za druge; samo en sam tak čebelar mi je znan (Gašper Bizjan iz Podutika). Večinoma so jih oddajali poklicnim ljudskim slikarjem, da jih poslikajo ali pa slikarjem samoukom, ki so bili na glasu, da znajo napraviti lep in trpežen



Končnica št. 25



Končnica št. 26

„mav“, kakor so rekli na Gorenjskem slikam na končnicah; dogovorili so se z njimi, kaj naj bo naslikano.

Ponekod je bila navada, da so slikarji prihajali na čebelarjev dom „v štero“ slikat, kakor so hodili po hišah na delo krojači, čevljarji, tkalci in drugi obrtniki. Za to delo so dobivali hrano in nekaj v blagu ali v denarju. V Zgoranjem Rožu so prihajali zlasti na pomlad in je bilo tam sploh običajno, da so se čebelarji na ta način preskrbovali s končnicami. Tudi v Meziško dolino je hodil slikar na dom slikat. (Al. De Reggi, Ljubljana; čebelar Rotar iz Šmartnega pri Dobrovi; SC 1940, 94; podr. Mežica).

Po litijskih hribih so hodili ljudski slikarji od vasi do vasi in iskali dela; še bolj pa jela... Bili so siromaki in so delali skoraj za vbojajme, samo da jim ni bilo treba preveč stradati. Končnice so znali še dosti čedno poslikati (Košak Franc, Grosuplje).

Ponekod so imeli čebelarji stalne dobavitelje končnic; svoje umotvore so jim prinašali sami, ponavadi pozimi, ko so čebelarji panjove izdelovali. V Mezičo sta jih nosila dva taka krošnjarja, eden iz Kamnika, drugi iz Žitave vasi na Koroškem (Podr. Mežica). Tudi na trg v Kranju in v Radovljico so prihajali krošnjarji ob sejmskih dneh s tem blagom. Končnice so razpostavili kar po tleh, da si jih je čebelar lahko ogledal in izbral po meri in „mavu“. Na trg v Kranju so prihajale iz Šubičeve slikarske delavnice, pozneje pa iz Selca (Peter Pavlin, Ljubljana). Po pripovedovanju Jakoba Črnilca iz Pivke hšt. 7 pri Naklem je bilo to še v zadnji tretjini minulega stoletja v navadi. Prinašali so jih kar v naramnih koših. Krošnjarji so bili sami stari očanci iz čebelarških vrst.

V dobi najživahnejšega prometa s končnicami (1870—1890) so nastale v posameznih krajih stalne zaloge tega blaga; tam je čebelar lahko dobil končnice, kadar koli je hotel. Taka zaloga je bila v Selcih nad Škofjo Loko pri ljudski slikarici Pavlič Mariji (Podr. Selca) in v Kamniku pri „Podrekarju“, poznejša trgovina Slatnar (Podr. Kamnik). Največjo zalogo končnic pa je imel svečar in medičar Oroslav Dolencec v Ljubljani, Wolfova ulica. Pravil mi je, da jih je dobival iz Selca nad Škofjo Loko. Jeseni, ko so mu čebelarji pripeljali panje v podiranje — včasih jih je bilo na tisoče! — so si izbrali končnice, kupnino pa poravnali pri obračunu za prodano blago. Na ta način je spečal Dolencec kako leto nad 500 končnic. Ni pa pri njih iskal dobička, marveč je hotel le postreči čebelarjem, da so raje k njemu vozili v podiranje kakor h konkurentom.

Tudi slučajne priložnosti so znali čebelarji izkoristiti, da so dobili končnice. Čim so zve-

deli, da je prišel v župnijo kak slikar slikat (znamenja, križev pot, notranjost cerkve), že so mu bili za petami, da jim je poslikal tudi končnice. Včasih se mu je nabralo več tega dela, kakor je bilo tistega, zaradi katerega je bil klican. Če pa mojster ni utegnil ali ni maral ustreči željam čebelarjev, kar se je redkokdaj pripetilo, je končnice poslikal njegov pomočnik ali vajenec, ta še posebno rad. (Ustno izročilo članov radovljiške podr.). — Svoje dni je bila marsikje navada, da so cerkveni obrtniki pri postavljanju ali prenavljanju oltarjev in notranjosti cerkve dobivali hrano pri faranih po vnaprej določenem vrstnem redu in po premoženju posamezne hiše. Obrtnikom potem ni bilo treba za hrano skrbeti, na drugi strani pa so bili cerkveni izdatki v gotovini manjši. Kadar je prišla na vrsto čebelarjeva hiša in se je obrtnik hotel gospodarju prikupiti, mu je poslikal nekaj končnic ali mu pa podaril katero, ki jo je imel v ta namen že pripravljeno. Na to pozornost čebelar ni mogel drugače odgovoriti kakor z dobro jedačo in brez dvoma še s črtdjo na kruhu... Tudi za lep vosek so slikarji in podobarji radi zamenjavali koačnice (I. oar. Poljane nad Šk. L.).

Rajni trgovec s čebelami v Mojstrani Mihael Ambrožič je potreboval za svoje „Ambrožičeve panje“ (tako imenovane dzierzonzovane kranjiče) mnogo poslikanih končnic. Dobival jih je s Koroškega od nekega ljudskega slikarja v Rožu. Kraja nisem mogel dognati. Te končnice pa niso bile prida in so kazale že vse znake hiranja te veje ljudske umetnosti, kar sem videl na svoje oči. Nobene snovi iz kmečkega in vsakdanjega življenja, nobenih „pušeljcov“ ob straneh svetnikov, niti trohice šegavosti in živahnosti. Vse so bile izdelane po istem kopitu in kar se da dolgočasno. Večinoma same slike znamenitih osebnosti iz novejšje dobe in razne živalske podobe.

Posameznim starim čebelarjem je bilo mnogo do dobro izdelanih in snovno zanimivih končnic. Ni jim bilo za denar, radi so žrtvovali, kolikor je bilo pač treba, samo da je bilo pročelje čebelnjaka v resnici lepo in zanimivo. Še dandanes vedo ljudje povedati, kdo je imel posebno lep čebelnjak. Pred njim so se vaški otroci in odrasli ljudje radi shajali ter opazovali zanimive končnice. Čebelar je bil obiskov vesel, zato je pri nabavi novih končnic dobro premislil, kje jih bo kupil in kdo mu bo napravil posebno lepe z novimi motivi, da bo zopet kaj novega za radovedne opazovalce. Ta razlog je bil na drugi strani tista gonilna sila, ki je vzpodbujala ljudske slikarje k iskanju novih snovi za slike, da so si s tem ohranili stare naročnike in pridobili še nove.



Končnica št. 27

Podatki — končnice, osebne ugotovitve, pisma in ustna izročila — ki sem jih v mnogih letih zbral, nam govore, da so po naši zemlji nastala sčasoma nekaka krajevna ognjišča ali središča za poslikovanje in razpečevanje končnic.

V Poljanah nad škofjo Loko so se predniki slikarjev Janeza in Jurija Šubica močno ukvarjali s tem poslom, ki sicer ni bil Bog ve kako donosen, vendar je nudil slikarju brez dela vsaj malce zaslužka, da je laže prebrodil kritične čase. Iz Poljan so romale končnice po Poljanski dolini navzgor na Chirchino (Cerkno) in še dalje proti pokrajini Gorizii ter po Žirovski dolini v okoliš Žirov in Logatec. Idrijske in kraške čebelarje so zakladali s tem blagom kdaj pa kdaj tudi ljudski slikarji iz Idrije, vendar se tu ni nikdar razvilo poslikovanje končnic do pomembnejše stopnje. V Selcih nad škofjo Loko so končnice poslikavali kar na debelo in jih razpečevali po vsej Selški dolini, po Sorškem polju in v Ljubljani. Tudi v Bohinju so našle pot čez hribe. Važno ognjišče je bil Kamnik. Ondotni ljudski slikarji in podobarji so preskrbovali s končnicami domalega ves kamniški in dobršni del litijskega okraja. Mnogo kamniških končnic so raznesli krošnjariji po gorskih vaseh v okolišju Gornjega grada, po vsej Savinjski dolini in bližnjih predelih Koroške, zlasti po Meziški dolini. V teh krajih so se od časa do časa uveljavljali tudi domači ljudski slikarji.

Gorenjski kot (Radovljica — Bohinj — Dovje) je imel svoje dobavno središče brzkone v Radovljici, vendar tega nisem mogel zanesljivo dognati. Moj starejši brat me je opozoril, da je najin oče kupil končnice na radovljiškem semnju in jih poslal stricu v Sovro pri Rovtahn nad Logatcem. To je bilo nekako pred 60 leti. Ker so v okolici Radovljice in v Kamni gorici izdelovali slike na steklo, so brzkone slikali tudi končnice. Tudi od drugod so jih dobivali čebelarji, iz Kranja, iz Sele in s Koroškega. V zadnji tretjini 19. stoletja so jih pa kupovali večinoma od trgovcev s čebelami (Podr. Gorje).

Zelo pomembno središče za razpečevanje novih končnic je moral biti Kranj. Od blizu in od daleč so hodili tja ponje. Celo z Jezerskega in obmejnih koroških vasi onstran Ljubela so prihajala naročila (Podr. Jezersko). Končnice iz Kranja so prav značilne in najlepše izmed vseh, kolikor sem jih mogel zbrati. Pozna se jim, da so jih izdelali izurjeni slikarji, ki so se s tem poslom dalj časa ukvarjali. Vsi starejši čebelarji, s katerimi sem se o kranjskih končnicah razgovarjal, so mi zatrjevali, da boljših ni bilo nikjer dobiti.



Končnica št. 28

Najbolj revni so podatki o koroških dobavnih virih. Zvedel sem samo to, da so čebelarji dobivali končnice iz Doberle vesi (Zitare vesi) in iz Roža (št. Jakob?) Morda se mi bo kasneje posrečilo tudi še o koroških slikarskih ognjiščih zvedeti kaj več.

O slikarjih in njihovi tehniki.

Mnogo dokazov imamo, da je poslikovanje končnic sčasoma postalo izključno področje ljudskih slikarjev. Teh je bilo precej v dobi, ko se je pri nas med ljudstvom udomačilo okraševanje pohištva z oljnatimi slikami. V 18. in 19. stoletju je bil delokrog teh rokodelcev-umetnikov obsežen, saj so opravljali vse posle današnjih boljših slikarjev in pleskarjev in hkrati zadovoljevali priproste umetniške potrebe takratnega podeželskega človeka.

Ljudski slikarji, ki so bili obenem tudi slikarji končnic, so bili po večini priprosti ljudje, ki se niso redno ukvarjali s tem delom in ki niso živeli samo od njega. Med njimi je bilo tudi dosti samoukov. Za čopič so prijeli le, kadar se jim je nudila priložnost ali pa jih je sila priganjala, da so si morali s slikanjem služiti vsakdanji kruh. Plačilo za trud pa je bilo majhno, in treba je bilo z delom hiteti, da se jim je izplačalo. Zavaljo tega njih izdelkov ne smemo presojudati po kriteriju za visoko umetnost, tem manj, ker je bilo njihovo slikarsko znanje omejeno in so le posamezni izmed njih, ki so bili bolj nadarjeni, po daljšem udejstvovanju dosegli neko višjo stopnjo slikarskega znanja in spretnosti. Naravno je, da je moral najokornejši slikar sčasoma kolikor toliko napredovati, če je slikal isti motiv nič kolikokrat. Najprimitivnejši slikarji končnic so delali s prav priprostimi sredstvi. Dve, tri barve so jim zadoščale, da so napravili sliko. Niso si belili glave zaradi kompozicije, perspektive, plastike in harmonije barv, kaj šele zaradi anatomske pravilnosti teles. Mnogim končnicam se pozna, da so jih napravili ljudje, ki svojega naravnega slikarskega daru niso napravili v nobeni šoli...

Nedvomno pa so bili med ljudskimi slikarji tudi možje po poklicu, ki so se „pečali s to rečjo morda v zvezi z rezbarstvom, freskantstvom, slikanjem na steklo, ki je, sodeč po velikanskem številu naših „bohkov“, marter in slik, moralo nesti“ (dr. Vurnik). Marsikatera končnica nam dokazuje, da je ni mogel naslikati človek, ki svojega daru ni izpopolnil v kaki slikarski ali podobarski delavnici, kjer se je temeljito seznanil z barvami, z osnovami



Končnica št. 29

anatomije, perspektive in kompozicije.* Nekaterе končnice teh slikarjev so presenetljivo dobre. Motivі realistični, mehki in preprosto za-

* V zadnjem SC (str. 70) sem omenil, da je bil naš kmet v dobi, ko so se pojavile prve končnice, še nepismen in da je torej bila višina takratne ljudske izobrazbe taka, da preprosti človek ni mogel ravnati s čopičem, paletami in barvami, ker ni imel možnosti za posebno (slikarsko) izobrazbo, pa čeprav najbolj preprostejšo.

Temu naziranju nasproti je postavil g. Makso Rovšek v Slovenskem Narodu (z dne 16./7. t. l., št. 165) trditev, da nepismenost ni nikaka ovira za udejstvovanje v slikarstvu, ker tudi nepismen človek lahko slika, da ima le dovolj naravnega daru. Kot dokaz je navedel svojega očeta, nepismenega kiparja in izdelovalca oltarjev, ki pa je znal kaj dobro sukati čopič ter risati načrte za oltarje.

Trditev g. Rovška podpišem z obema rokama, saj je živel njegov oče v dobi, ko je slikarska in podobarska obrt pri nas cvetela kot še nikdar poprej in je bilo domačih obrtnikov te in enake vrste vse polno. Takrat je bil tudi nivo splošne ljudske izobrazbe, ki nikakor ni odvisen samo od pismenosti, za katerega pa je pismenost važno znamenje, neprimerno višji kakor v začetku 18. stoletja ob pojavu prvih končnic. Ukaželjnemu človeku se ni bilo treba dosti truditi, da si je pridobil potrebno znanje za slikanje končnic, saj je bil skoraj v vsaki večji vasi kak umetnik kmečkega stanu, ki mu je lahko razodel vse slikarske skrivnosti in ga vsaj toliko izšolal, da je lahko splezal na prve kline lestve, ki vodi do svetovne slikarske slave... kot poslikovalec skrinj, končnic, znamenj podob na steklo i. dr.

Takrat, ko so se naselile v naših čebelnjakih prve končnice — in izključno na tisto dobo se nanašajo moja izvajanja, ki jih skuša g. Rovšek izpodbiti — so bile te razmere popolnoma drugačne. Domačih slikarjev, podobarjev in obrtnikov, ki bi se upoštevali pri našem vprašanju, sploh ni bilo. Še v dobi škofa Hrena so boljše slikarske umetnine naročali v tužini. Napravljjanje barv in uporaba primerne olja je bila skrivnost, ki je slikarji umetniki niso hoteli zaupati drugemu. O kakih ljudskih slikarjih še ni ne duha ne sluha. Potrebe časa jih

snovali, kompozicija estetske oblike, barve žive in ubrane, izvedba tudi v podrobnostih še dosti skrbna. Iz teh končnih veje tista mila in topla domačnost, ki razveseljuje srce in oko. Za galerijo v čebelnjaku pomenijo višek ljudske umetnosti, zakaj, če bi bile slikane še bolj umetniško, bi ne spadale več v okvir priprostega čebelnjaka s slamnato streho. Privlačnost in zanimivost končnic ne tiči v slikarski kako-

vosti, marveč v izbranih motivih za slike in njih svojstveni slikarski obdelavi.

Kako različni so bili izdelki slikarjev končnic, nam nazorno kaže skupini slik, ki spremljata ta članek. Končnice skupine št. 54—56 je slikal samouk iz okolice Luč nad Gornjim gradom, končnice v skupini št. 30—35 pa izvirajo s trga v Kranju iz neznane slikarske ali podobarske delavnice. Kakšna razlika med enim in drugim! Le oglej si jih natanko, dragi bralec!

Poudarjam pa, da končnice prve skupine še ne predstavljajo najslabših izdelkov. Te bomo videli v eni izmed prihodnjih št. SC.

*

Zanima nas tudi, s kakšnimi barvami in kako so slikali končnice.

Mnogih starih izdelkov človeških rok se drži dih večne trajnosti. Zdi se nam, da jih ne bo nikoli konec, tako dobro so ohranjeni kljub neprestani rabi. Pravimo, da so bili narejeni za vse večne čase. Nekdanji rokodelci so v resnici, kar se tiče solidnosti izdelkov, nadkriljavali sodobne. Nele, da so predmete skrbneje, trpežneje in z nekako ljubeznijo izdelovali, tudi su-

še niso zahtevale. Le kje naj bi se bil poslikovalec končnic spričo takih razmer in nizkega stanja splošne izobrazbe pridobil slikarsko znanje, pa čeprav gre za preprosto obliko?

Šele z nastopom Valentina Mencingerja je tujim slikarjem pri nas odklenkalo in so se začeli uveljavljati domači obrtniki (podobarji, mizarji, slikarji), z njimi vred pa tudi ljudski slikarji. Sedaj je bilo dovolj prilike za „šolanje“, da so se potem lahko udejstvovali. In vsepovsod je bilo dela, ki ga je prinesla sabo doba poslikanih naoknic, ženitvanjskih skrinj, slik na steklu, panjskih končnic i. dr.

Naj še omenim, da končnic nikdar niso poslikavali po mestih, kakor n. pr. v Ljubljani, marveč izključno na deželi in po podeželskih večjih naseljih. Tudi trditev, da „kmet nikakor ni izdajal denarja za narisane panjevke“, moram zanikati. Ne rečem, da bi ta ali oni čebelar ne bil dobil kake končnice v dar, toda to so bile prav redke izjeme. V splošnem pa so morali čebelarji končnice kupovati oziroma delo plačati. To je pribito z mnogimi dokazili, ki jih navajam kasneje. Pa jih niti ni treba, saj je stvar sama po sebi razumljiva.

rovine, ki so jih uporabljali, so strogo izbirali in obdelovali, da so bili izdelki potem resnično kar se da trpežni.

To velja tudi o panjskih končnicah. Kdor ogleduje kako zbirko starih končnic, se ne more dovolj načuditi, kako dobro je slikarija na njih ohranjena. Marsikaka že nad sto in petdeset let ali še več stara je še vedno taka, kakor da bi bila nova: barve žive, slika nepoškodovana. Očistiš jo, pa bi človek mislil, da je nedavno zapustila slikarsko delavnico. Na mnogih opazujemo, da je „zob časa“ po mnogih letih zglodal (belo) temeljno barvo tam, kjer je ostala sama, tako da se je pokazal les, toda slika sama je zaradi dvojne plasti barve (temeljne bele in zgornje barvaste) ostala nedotaknjena v ostrih obrisih. Take slike so sedaj videti, kakor da bi bile pridvižene iz lesa (relief). Glej končnico sl. št. 29!

Pri končnicah iz novejšje dobe, nekako od 1880. l. dalje pa opažamo naglo propadanje slik. Temeljna barva se lušči, a tudi vrhinja plast barv, t. j. slika sama, odpada. Vse barve so močno pobledle, nekatere tako, da se nič več ne more razločiti, kaj je bilo na končnici naslikanega. Torej popolu razkroj barv! To potrjuje tudi dejstvo, da so morali v Narodnem muzeju v Ljubljani nedavno odstraniti s hodnika vse končnice, ki so bile tam razstavljene na dveh velikih stojalih. Opazili so, da so barve začele bledeti, ker so bile končnice ves dopoldan na soncu. Prepričan sem, da so končnice iz novejšje dobe (od 1880.—1915. l.) neprimerno bolj trpele. Starejše so že v čebelnjaku na žgočem soncu prestale preizkušnjo.

Ob izbruhu prve svetovne vojne sem se pogodil s cerkvenim slikarjem M. T., da mi je napravil večje število končnic po starih vzorcih. Dogovorila sva se, da mora uporabljati samo najboljše olje in najtrpežnejše barve, ki jih sonce ne vzame. Hotel sem dognati, če je sploh mogoče še napraviti končnice, ki bi dočakale starost in ohranile lepoto. T. je bil izkušen, vesten in zelo spreten slikar. Prepričan sem bil, da bo delo izvršil kar najbolje, zlasti ker sem ga opozoril, da gre tudi za poizkus, če zmorejo sodobni čopiči kaj tako trpežnega kakor v starih časih. Izdelane končnice so bile nenavadno lepe in tako živih barv, da se jih kar nagledati nisem mogel. In vendar niso izpolnile mojih nad. Že po nekoliko letih so barve obledele in močno razpokale navzlic skrbni negi (umivanje od časa do časa in napajanje z obeljenim lanenim oljem). Po dobrih 20 letih je bilo vse lepote konec. Barva se sicer ni okrušila, toda obleдела je tako zelo, da je slika zginita.*

Odkar zbiram končnice, me je zato zanimalo, zakaj novejšje končnice nimajo tiste trpežnosti kakor stare. Razgovarjal sem se o tem z različnimi našimi strokovnjaki, toda stvari nismo mogli do dna. Prosil sem tudi akad. slikarja Mateja Sternena, naj pove svoje mnenje. Bil sem prepričan, da bo restavrater take kvalitete vedel marsikaj važnega, da si bomo trpež-

* Slikar je pogršil, ker barv ni poprej preizkusil. En vzorec na koščku lepenke ali lesa bi bil moral izpostaviti svetlobi in soncu, drugega pa vtakniti n. pr. med lista kake knjige. Že po nekoliko dneh bi bil na podlagi primerjave vzorcev lahko dognal, če so barve za svetlobne in sončne vplive res neobčutljive.



Končnice skupine št. 30—33 in 34—36

nost starih končnic oziroma naglo propadanje novejših laže razlagali. Povedal mi je tole:

„Za trpežnost slik na končnicah je predvsem odločilno olje, s katerim je bila barva zmešana (naribana). Dandanes ne vemo, če so uporabljali makovo olje, ki je posebno dobro za ohranitev barve ali pa kako smolo (n. pr. mastiks ali kaj podobnega), ki zelo zavira razkrajanje barvne sestavine. Tudi čisto laneno olje je boljše kakor firnež; suši se sicer počasi, a še vedno hitreje kakor makovo, vendar pa ohranjuje barve dolgo časa sveže.

Končnica št. 38 (iz zbirke ČD) pa dokazuje, da slikarji končnic niso uporabljali samo oljnatih barv, marveč tudi tempera barve, ki so sestavljene (naribane) iz jajc, firneža, vode in barve.

Odločilnega pomena za trpežnost slik na končnicah pa je bilo, da niso uporabljali zgolj prvovrstna olja, marveč jih tudi mešali s takimi barvami, ki dolgo let kljubujejo soncu in vsem vremenskim neprilikam. Takratne barve so bile po večini naravne prstene. Izvrstno so barvo obdržale: zlati oker, indsko rdeča, črna (iz saj ali pa iz žganih korenin vinske trte), cinober, zelena prst, švajnfurtska zelena in ultramarin, ki pa je še najmanj trpežna izmed navedenih barv. Najboljše modre barve, kobalt, prav gotovo zato niso uporabljali, ker je predraga, najmanj 10 do 15krat dražja kakor ultramarin, toda je edina modra barva, ki prenese dnevno svetlobo in sonce, kljubuje vsem vremenskim neprilikam in ni nagnjena h kemičnem razkrajanju.

Čim fineje so bile barve zmešane (naribane), tem živahnejše so bile. Dovršeno sliko so prevlekli z obeljenim lanenim oljem, kateremu je bila zanesljivo primešana kaka smola (mastiks), ker se samo laneno olje prehitro razkroji. To je mnogo pripomoglo k trpežnosti slike.

Bodi na koncu omenjeno, da so v starih časih barve zelo skrbno pripravljali. Tudi na dober temelj so obračali mnogo pozornosti. Zanj so uporabljali belo kredco, ki je boljša kakor svinčena belina. Vse to je odločilnega pomena za ohranitev končnic in slik sploh.“

Za te podatke se mojstru Strnenu pristožno zahvaljujem. Naj dodam še, da sem pregledal veliko število končnic iz dobe, ko je bila njih veljava na višku (t. j. pred l. 1870.) in sem se prepričal, da so slikarji v resnici uporabljali skoraj izključno zgoraj omenjene barve. Vse so ohranile svojo barvitost mnogo desetletij, samo modra barva — ultramarin — je sčasoma nekoliko izgubila, ker se je na njej napravil rahel dišavni osten.

Kasneje, nekako od l. 1880. dalje, so začeli uporabljati tudi razne kemične in mešane barve. Te so že v nekoliko letih močno pobledele in začele razpadati tako zelo, da se po dvajsetih, tridesetih letih skoraj ni poznalo, kaj je bilo naslikanega. Posebno naglo so pobledele vse rdeče, rožnate in modre barve (berlinsko in pariško modrilo).

Tudi kakovost lesa je pri končnicah močno vplivala na stanovitnost slik. Najlepše in najboljše ohranjene končnice v naših zbirkah so iz lipovine ali iz prav goste smrekovine. Na lesu z redkimi rastmi je slika kmalu začela propadati, ker je začel les prej trohneti.

Prav gotovo je, da je bila slaba kakovost barv od l. 1880. dalje tudi eden izmed pogla-

vitnih vzrokov, da so čebelarji začeli opuščati poslikane končnice. Prepričali so se, da novodobne končnice ne čakajo starosti in to je bilo odločilno. S poslikanimi končnicami vred so pa izginili tudi te stroke večši slikarji.

(Dalje sledi.)

Nekeje podatkov o čebelarstvu v Ljubljani

Josip Kobal.

Če je hotelo SČD dobiti za proizvodno dobo 1941/42 sladkor za krmljenje čebel, je moralo na pristojnem mestu v Rimu številčno dokazati, koliko panjev ima Ljubljanska pokrajina. Pri zbiranju podatkov so društvu pomagale podružnice, ki so predložile točne spiske čebelarjev na svojem področju in število njihovih panjev. V Ljubljani je zbiral podatke društvo samo. Iz teh podatkov je razvidno, da so na področju mesta Ljubljane 3 čebelarke podružnice in železničarska čebelarstva zadruga. V njih je bilo včlanjenih 266 čebelarjev, ki so imeli skupno 4.113 A. Z. panjev, 157 kranjčev in 55 prasilčkov, skupno torej 4.305 družin.

Ko sem zbiral te podatke, me je zanimalo vprašanje, ali v Ljubljani v čebelarstvu napredujemo ali nazadujemo. V tem pogledu so nam najzanesljivejše priče pisani viri. Brskal sem zato po starih letnikih Slov. čebelarja in dobil nekaj statističnih podatkov o panjih v Ljubljani iz prejšnjih let. Tako je bilo v Ljubljani leta 1900 komaj 207 panjev, leta 1910. že 375, leta 1921. samo 320, v letu 1931 pa že 1235. V letu 1941. je naraslo panjev na 4.305, kakor sem omenil že zgoraj.

Res je, da so bile leta 1935. priključene Ljubljani okoliške občine Moste, Zgornja Šiška in Vič ter del občin Dobrunje, Ježica in Polje. Vendar pa je kljub temu prirastek okrog 4000 panjev v primeri s prirastkom prebivalstva jako velik za Ljubljano in njeno neposredno okolico.

Po pripovedovanju g. urednika Bukovca je bilo do leta 1910. v Ljubljani* samo 15 čebelarjev, ki jih je vse dobro poznal. Po njegovem zatrjevanju so pridelali tedaj čebelarji skoro vsako leto nekaj cvetličnega medu.

Pred 20. leti sem sam pripeljal svoje čebele v Ljubljano. G. Bukovec mi je ob prihodu rekel, da se bom šele sedaj naučil prav čebelariti. Na prejšnjem mestu sem namreč pridelal povprečno na leto po 15 kg medu na panj. In res! Prva leta sem pridelal malenkost medu, kasneje pa niti toliko, da bi se bile čebele preživle. Pred 10 leti sem jih prepeljal na Gorenjsko, kjer sem dobil vsako leto toliko medu, da sem kril stroške, in je ostal še kak lonec medu.

Zgoraj sem navedel, da imajo ljubljanski čebelarji 4305 panjev čebel. Površina mestne občine pa meri 6538 ha. Nekje sem bral, da dobro uspeva v krogu, čigar polmer je 2½ do 3 km, kar da okroglo 2500 ha, komaj 50 do 60 panjev čebel. Vzemimo, da znaša polmer od sredine ljubljanskega mesta na vse strani 4½ km. Tedaj meri okrogla ploskev okrog

* V okolišju Ljubljana, Rudnik, Barje, Vič, Sp. Šiška, Moste, Bizovik. Ur.

6300 ha, torej nekoliko manj, nego znaša površina mestnega ozemlja. Po zgornjem računu bi dobro uspevalo na tem ozemlju kakih 120 do 150 panjev čebel. Ker meri površina mestne občine 6538 ha, bi smelo biti na tem površju največ do 170 panjev. V resnici jih je pa 4505, torej nad 4000 preveč. Tega površja pa ne tvorijo samo lepi drevoredi z medecimi drevesi, sadni in cvetlični vrtovi, pisani travniki in obširni gozdovi. Nasprotno! Velik del površja pokrivajo gole stavbe, dvorišča, ceste, trgi, železnice, vode in nekaj močvirnatga sveta, kar je za čebelarstvo neproduktivno. Če računamo, da znaša ta neproduktivni svet polovico vsega površja, ostane za 4505 panjev 3269 ha ali za eno družino okrog 75 a, to je ploskev, ki je dolga 87 m in prav toliko široka, kar je vsekako premalo, če pomislimo, kako malo je na njej medecih rastlin. Zato se nič ne čudim, da ne pridelajo, da sploh ne morejo pridelati čebelarji niti toliko medu, da bi krili stroške, ampak morajo leto za letom svoje čebele krmiti, če jih hočejo ohraniti pri življenju.

Z nekaterimi odličnimi ljubljanskimi čebelarji sem že večkrat govoril o počasnem razvoju panjev spomladi na ozemlju ljubljanske občine. Kje tiči vzrok? Gotovo v pomanjkanju hrane. Važen, da odločen del te hrane je obnožina, ki je za zalego to, kar je za otroke vsakdanji kruh. Če tega ni, vpijejo, da so lačni. Zaradi lakote otroci hirajo, naposled umro. Isto je pri čebelah. Po natančnih opazovanjih porabi žerka v 6 dneh 0'15 g obnožine. Po Dufourju zleže matica na leto 156.120 jajčec. Če pomnožimo porabo obnožine 1 žerke z navedenim številom jajčec, dobimo 25.418 gramov ali okroglo 25 kg. Na leto porabi torej vsaka čebelja družina 25 kg obnožine. Ker je v Ljubljani 4.505 panjev,* potrebujejo te 25 kg krat 4505 = 99.015 kg = 990 stotov ali okroglo 10 vagonov obnožja. Ljubljanski čebelarji! Ali ste pomislili že kdaj na to? To je velikanska množina cvetnega prahu. Zatorej se ne smemo čuditi, če se čebelje družine ne razvijajo tako, kakor bi se morale in kakor to vsi željno pričakujemo.

K vsemu temu so se pridružila še leta 1939, 1940 in 1941, ki so bila za naše čebelarstvo naravnost usodna. Čebele niso nabrale niti toliko, da bi se mogle sproti preživljati. Da smo jih obvarovali pogina, smo jih krmlili z denaturiranim sladkorjem, jeseni pa združevali in nakrmili za zimo. Ljubljanski čebelarji so porabili v teh letih povprečno po 5 kg na panj, v treh letih torej 15 kg sladkorja, kar da za okroglo 4500 panjev 64.500 kg. Če računamo kg po 4 L, so izdali ljubljanski čebelarji, da so ohranili svoje čebele, nad ¼ milijona Lir, kar je že lepa vsota. Kljub veliki skrbi in požrtvovalnosti čebelarjev, pa je mnogo čebeljih družin propadlo. Mnoge so pomrle za nosemavostjo. Ljubljansko čebelarstvo je bilo zaradi tega oškodovano za težke tisočake.

Tako obupno stanje nas mora dovesti do tega, da popolnoma opustimo čebelarstvo, kar bi bilo velika škoda za naše sadjarstvo in semenogojstvo. Saj vemo, da oprasha čebele nad 80% vsega cvetja pri sadnem drevju. Zato tudi lahko smelo trdimo, da koristijo čebele desetkrat več drugim ljudem kakor pa čebelarjem

* Znatn del teh panjev je na vnanjih pašičkih! Ur.

samim. To znajo ceniti ameriški sadjarji mnogo bolj nego naši. Oni plačajo vse stroške čebelarju, ki hoče prepeljati svoje čebele spomladi v času cvetenja v njegov sadovnjak na pašo, da mu čebele gotovo oprasha čim več cvetja. Pri nas pa nastane neredkokrat prepir med sosedi zaradi čebel.

Kljub vsem neprilikam pa ljubljanski čebelarji vendarle še niso popolnoma obupali. S tem so dokazali veliko ljubezen čebel. To ljubezen je podprlo tuintam kako leto, v katerem so le pridelali nekaj medu. Tako izredno srečno leto je bilo 1958. Iz podatkov opazovalne postaje v Ljubljani sem posnel, da je prinesel panj na tehtnici nad 40 kg medu. Tega donosa si ne morem drugače razlagati, kakor samo tako, da je v tem letu res „medil vsak kol“. Odtlej dalje pa so bila vsa leta za čebelarstvo v Ljubljani več ali manj suha in siromašna, poslednja pa naravnost usodna, kakor sem že zgoraj omenil.

Da rešijo svoje čebele propada, so jih mnogi čebelarji v poslednjih letih „preselili“ na deželo, kjer so le povoljnije pašne razmere, kar nam kažejo opazovalne postaje. Mnogi so se oprijeli prevažanja čebel v pašo. Tako so nekateri izrabili spomladansko resje, drugi travniško in gozdno pašo na Notranjskem in na Kočevskem. Najzadovoljnejši pa so bili tedaj, ko je medila hoja pod Krimom. Takrat je bilo tam nakopičenih do 5000 panjev. Pripeljali so jih pod Krim celo gorenjski čebelarji. V avgustu pa so vozili svoje čebele v ajdovo pašo na Štajersko in na Dolenjsko. Če je bilo kolikaj ugodno vreme, se je trud izplačal.

Nastane sedaj vprašanje, ali je mogoče na ozemlju mestne občine ljubljanske kaj storiti za izboljšanje čebelarstva. Vsekako! Predvsem lahko stori kmetijski oddelek mestne občine marsikaj dobrega za zboljšanje čebelje paše. Tako bi se dalo zamenjati drevje nekaterih drevoredov s takim, ki daje mnogo obnožine ali celo medu, hkratu pa je tudi lepotečno drevje. Taká drevesa so: lipa, brest, javor, akacija, pravi kostanj, divji kostanj, katalpa, gledičevka, tulipovec itd. Izmed grmičevja naj omenim: lesko, dren, forsitijo, bisernik, amorpho fruticoso, češmin, vrbo. Po parkih bi se morda dale nasaditi tudi take cvetice, ki dajejo mnogo obnožja. Po svojih obširnih zemljiščih, ki jih ima v Mestnem logu in na Barju, bi mestna občina lahko posadila na stotine vrh raznih zvrsti, posebno po obrežjih jarkov in ob mejah. Čebelarstvo društvo bo imelo v bodoče takih dovolj na prodaj. Ako bi občina in posamezni lastniki svojih zemljišč v Mestnem logu in na Barju posadili vsako leto nekaj sto ali tisoč vrbovih sadik, ki cveto v razdobju dveh mesecev, to je v aprilu in maju, bi imeli v nekaj letih na tisoče vrbovih grmov in dreves, ki dajejo spomladi največ cvetnega prahu.

Mestna občina je že večkrat dokazala, da zna ceniti čebelarstvo, ker je podelila ljubljanski čebelarji podružnici denarno podporo. Prav tako je letos poostriala nadzorstvo nad obiralci lipovega cvetja, da niso lomili vej. Svojim uslužbencem je naročila, da so pazili na one prodajalce, ki so prinašali na trg vrbove vršičke, ker so zaščiteni. Prepričan sem, da bo tudi v bodoče rada podpirala težnja svojih občanov-čebelarjev in jim pomagala po svojih močeh pri izboljšanju čebelje paše.

Mnogi čebelarji v Ljubljani so tudi hišni lastniki. Poleg hiše imajo večje ali manjše vr-

tove. Skrbe naj, da odstranijo z vrta vse ono grmičevje, ki ne daje obnožja in ne medi, ter ga nadomeste, kjer le mogoče, z vrbovim grmom. Prostor za kompost naj ograda samo z vrbo. Z dobrim zgledom bodo vplivali tudi na sosedne lastnike vrtov. Breze in topole naj bi zamenjali z medečimi drevesi in grmi.

V naslednjem času močno priporočajo sajenje sončnic. Če se nekoliko ogledamo po neposredni bližini mesta, vidimo, da je skoro ves svet obdelan. Med drugimi rastlinami opazimo tudi dokaj sončnic. Seveda ne more to število odločilno vplivati na donos medu in obnožine, vendar pa je le majhen donos k zboljšanju čebelje paše. Ko pa se bo uresničil v bližnji bodočnosti načrt, da bodo posadili na ljubljanskem barju več tisoč ha s sončnico, tedaj pa to ne bo za razvoj čebelarstva brez pomena, zlasti v mesecu juliju, ko ni skoro nobene druge čebelje paše.

Ob zaključku naj še pripomnim, da so čebelarске podružnice na področju mestne občine ljubljanske delavne in skrbne. Ljubljanska podružnica je kupila pod Krimom večje zemljišče, kamor je postavila svoj čebelnjak za 270 A. Z. panjev in 90 eksportovcev, ki ga je zgradila že leta 1925. V Staročincih je imela svoj čebelnjak za ajdovo pašo. Za spomladansko pašo pa si je postavila čebelnjak v Senožetih ob Savi. Prav tako je zgradila viška podružnica za svoje člane čebelnjak pod Krimom.

Tako dragi ljubljanski čebelarji! Napisal sem nekaj besed, ki so me težile že vse leto. Naj vam bodo v poduk, znanecem pa v dokaz vaše ljubezni in požrtvovalnosti do čebel ter velikega zanimanja za zboljšanje čebelje paše in čebelarstva sploh na ozemlju mestne občine ljubljanske.

Čebelarске letine

Fr. L.

Čebelarске letine so odvisne v prvi vrsti od ugodnega vremena. A še pri tem je mnogo nedognanega. Saj je kako leto prav primerno za pašo, gorko in mirno, izletnih dni dovolj, cvetja polno — a čebelar je kljub temu razočaran. Drugo leto pa je na videz bolj nagajivo, a čebele ujamejo morda le za krajšo dobo kako dobro pašo in se prav lepo razvijajo ter založe z medom. So leta, ko skoro dobesedno medi „vsak kol“, a v drugih odgovodu najbolj mededeče rastline, kljub lepemu vremenu.

Znano je, da so bili starejši ljudje mnogo boljši opazovalci vremena kot smo danes. Prvič imamo zdaj različne pripomočke za opazovanje in se zanašamo nanje, drugič so bili pa ljudje v prejšnjih časih mnogo manj zaposleni z različnimi dnevnimi vprašanji kot smo današnje razgibane čase. Zdjaj nam kvečemu kak revmatičen stric prerokuje po svojem „barometru“ v udih, da bo sprememba vremena.

Po različnih znamenjih v naravi pa le lahko sklepamo na čebelarске letine.

Tako uče na primer skušnje, da je po dolgotrajnih hudih zimah rada dobra letina, bodisi za sadeže kakor tudi za čebele. Vzrok najdemo v naravi sami. V trdi zimi se rastlinstvo, zlasti drevje, res odpočije, rekli bi po človeško — pošteno naspi. Poleg tega uniči ostra zima mnogo škodljivcev v naravi, ki se takoj prvo pomlad, ki sledi hudi zimi, ne morejo še razmnožiti v večjem številu. Ostre zime naredo res

mного škode na rastlinstvu, a po drugi strani pa tudi iztrebijo vse, kar je premalo odpornega in že nagnjenega k propasti. Tako skrbi narava že sama za čiščenje slabjših in ohranjevanje zdravih zastopnikov v rastlinstvu in živalstvu. Med škodljivce v živalstvu pride na toliko let gotovo kaka bolezen ali drugačna uima, ki jih večinoma uniči ter zaustavi prekomerno razmnoževanje, kar bi bilo lahko usodno za rastlinstvo. Tako vidimo na primer, da se majski hrošči ne pojavljajo več vsako četrto leto v taki velikanski množini kot pred desetletji. Pred leti jih je nenaden pozen sneg in mraz presenetil na drevju in končal skoro ves zarod. Zdjaj jih je vsako leto nekaj, ne pa več naenkrat v množicah, ki so dobesedno ogolile drevje.

V mojem domačem kraju polagajo čebelarji veliko važnost na spomladansko cvetlično pašo, zlasti na travniško kaduljo. Te je po peščenih travnikih, bregovih in mejah prav veliko, vendar ne vsako leto enako. Star čebelar mi je nekoč rekel: „Drugó leto bo pa spet žajbelj dobro naredil.“ Vprašal sem ga, kako to ve in mi je razložil: „Letos je bil hrošč, drugó leto bodo že črvi (t. j. ličinke) v zemlji, ki tudi po travnikih spodjedajo koreninice, a žajbljevih ne marajo. Zato bo po bolj peščenih krajih skoro sam žajbelj, ki se bo močno razšopiril in razrastel.“ — Zdjaj mi je bilo jasno in sem se le čudil, kako dobro je opazoval preprost možak življenje v naravi in delal čisto logične sklepe. Bil je prav dober čebelar in sem mu kot bosopetec večkrat vodil pri oranju, ker sta bila z ženo sama. Takrat sva govorila samo o čebelah. Saj smo jih imeli tudi pri nas doma in sem bil o osnovnih pojmih že toliko podkovan, da se mu je kar izplačalo govoriti z desetletnim frkavcem o tako važnih stvareh. Posebno mi je bilo všeč, ko me je pohvalil mojemu očetu, češ da imam „glavo na pravem kraju“. —

Izkušnje pričajo, da so vroča in suha leta boljša za čebelarstvo kot čez mero deževna. To nam potrjuje tudi ljudski rek o vremenu in pridelkih, ki pravi: „Suša vzame en del pridelka, moča pa tri.“

Divji roji

Fr. L.

Prav za prav bi morali reči pobegli ali izgubljeni roji, s čemer označujemo one čebelne družine, ki so za časa rojenja pobegnile, ali ki so zapustile panj iz kakega drugega vzroka in si svobodno izbrale novo bivališče. Take čebele si navadno poiščejo kako duplino v drevju, špiljo ali votlino v skalovju, luknjo v zemlji, včasih pa tudi prazne panje v kakem zapuščenem čebelnjaku.

Pobeglih rojev bo letos gotovo veliko, saj mnogi čebelarji iz različnih vzrokov niso mogli do svojih živali ob rojih in so si čebele same poiskale novo bivališče, ko ni bilo nikogar, ki bi jih bil ogrebel.

Včasih so čebelarji zelo cenili take pobegle roje, ki so jim nadeli ime „divje“ čebele in tudi „najdenčki.“

Nagnjenje čebel do pobega so imeli kot poseben znak, da je žival zdrava in pogumna, matica pa krepka, ker je morala z rojem preleteti včasih prav znatne daljave. Vse to je kolikor toliko res. Saj je znano več primerov, ko so posamezni ljudje začeli čebelariti s ta-

kim najdenčkom in je rod prav lepo uspeval ter se v nekaj letih neverjetno namnožil.

Tako je na primer cestar v bližini Turjaka našel pred leti tak roj v hrastovem duplu pod goro Sv. Aha, ga „okopal“ takoj v navaden kranjč in prišel v nekaj letih do kakih 20 panjev, ki so mu izborno uspevali. Šele prva svetovna vojna in čebelarjeva odsotnost je končala njegovo čebelarstvo.

Pobegli roji izgube mnogokrat med begom veliko živali, ki obnemorejo in zaostanejo. Te si izprosijo streho v kakem bližnjem čebelnjaku, če niso že prej končale zaradi onemoglosti ali drugih nezdod. Zato so navadno pobegli roji na kraju svoje končne naselitve že precej šibki in ni pričakovati od njih, da bi uspevali in se ohranili.

Čebele, ki so se naselile v duplu ali skalovju, le redko preživijo zimo.* Premalo so zavarovane proti mrazu in raznim sovražnikom. Tudi snega lahko nanese veter v drevesna dupla, da se družina zaradi pomanjkanja zraka zaduši.

Kdor najde tak divji roj po daljši dobi naselitve, naredi najbolje, če ga jeseni izkoplje in dobi vsaj nekaj medu. Če je matica videti lepa, mlada in zdrava, jo lahko ohrani v kakem prašilčku, čebele pa porazdeli po drugih panjih. Da bi tako družino preselil s satjem vred v panj, v tem času ni več primerno, ker bi si čebele ne mogle več urediti pravega zimskega gnezda.

Tudi tega se ne bo nihče lotil, da bi odžagal del drevesa, kjer se je roj naselil, in tak „panj“ postavil v čebelnjak.

* Izredna izjema so bile čebele v neki lipi na posestvu na Kalcih. Nihče ni pomnil, kdaj so se naselile. Nad trideset let so jih opazovali, potem jih je neka huda zima vzela. — Ur.

Zato ne kaže drugače, kot da votlino izdolbe in pobere njeno vsebino. Če je tako čebelno bivališče previsoko, bo delo prav težavno in tudi nevarno, ker se človek na lestvi ali veji ne more svobodno kretati.

Navadno so take čebele res prav divje in jih bo tudi z raznimi dimi težko ukrotiti. V takem primeru je treba pač seči tudi po čebelarskem sredstvu, namreč zažveplanju čebel. To je opravičljivo iz razloga, ker bi čebele itak ne prestale zime, a tudi iz dejstva, da bi mu najbrže ne dovolil vsak gospodar preveč dolbsti po drevesu, čeprav je nakaženo. Roj, ki se je naselil na tujem, in ni znan njegov gospodar, je last onega, ki ga je našel. Če dotični posestnik, na katerega svetu se je roj naselil, ni sam čebelar, gotovo ne bo hotel imeti opravka z izkopavanjem. Za malenkostno odškodnino ali kozarec medu bo gotovo dovolil čebelarju, da se kakor koli okoristi z najdenim rojem. Če je drevo že močno nakaženo, mu gospodar na lepo besedo ne bo branil dolbenja na drevesu. Zaradi morebitnih poznejših sporov pa se je treba z lastnikom drevesa le prej domeniti.

Najlaže najdemo divje roje v času dobre paše, ko čebele močno lete, posebno ob ajdi. Kjer so stara in votla drevesa, zlasti hrasti, tam se le oglejmo ob lepih dopoldnevih mimogrede za morebitnimi najdenčki.

Naši drvarji iz okolice Vel. Lašč, ki so hodili v prejšnjih letih na zimo sekat hraste v slavonske šume, so pravili, da so našli v duplih starih hrastov letu za letom nič koliko čebel, ki so bile izredno bogato založene z medom. To mi je pripovedovalo več drvarjev in vem, da niso bile samo pripovedke za kratek čas. Tudi o medvedih, ki so paberkovali za drvarji in pobirali zlasti ponoči, kar je tam ostalo od medenega satja, gotovo ni bila gola izmišljotina.

● Opazovalne postaje

Vreme je bilo v prvi tretjini suho, ponekod presuho, v drugi in zadnji tretjini pa je bilo precej dežja in vetra. Paša na travniških cveticah ni bila posebno dobra, ker je bilo presuho, zgodnji kostanj so oprale plohe. Ponekod je prišla hoja. Akacija je letos še dosti dobro medila, a je bila paša prekratka za napolnitev medišč. Čebele so se lepo razvile. Rojev je bilo zelo malo. Tu pa tam so čebelarji nekaj malega točili, v glavnem pa obeta le hoja, da bo napolnila panje.

Št. Vid: Roja ni bilo nobenega. Čebele so malo nabrale.

Krka: Slaba kaže! Edini up je še ajda. Panji so živalni.

Novo mesto: Ni bilo slišati, da bi tu v okolici kdo točil. Kaže, da bo letina „suha“.

Pljuska: Začetek meseca presuh, konec premoker in prehladen. Rojev ni bilo. Čebele so si lepo opomogle. Paše nobene posebne.

Šmarjeta: Paša na travnikih je bila še dosti dobra; tudi na lipi in kostanju je bilo nekoliko bere. Točili smo nekako po 8 kg na panj.

Mesečni pregled za junij 1942

Kraj	Višina nad morjem	Panj je teže							Toplina zraka			Dni je bilo									
		pridobil v			izgubil v			v mese-cu čistih dkg	največ pridobil	naj-višja	naj-nižja	sred-nja me-sečna	zletnih	deževnih	snežnih	oblačnih	pol jasnih	jasnih	vetrovitih		
		1.	2.	3.	1.	2.	3.														
		mesečni tretjini dkg							pri-dobil	po-rabil	dkg	dne	C°								
Barje	289	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Cerknica	575	925	350	205	20	30	65	1365	—	175	5	28	8	16°8	26	8	—	3	13	14	23
Sv. Gregor-Ortenek	736	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Št. Vid-Stična	360	310	80	—	—	30	110	250	—	75	6	30	4	17°—	28	6	—	5	17	18	10
Krka	300	535	160	20	55	65	120	575	—	100	5	35	8	19°7	29	4	—	9	9	20	23
Pluska-Trebnje	207	130	40	—	45	65	90	—	30	55	3	29	9	13°70	26	10	—	7	15	7	28
Novo mesto	180	140	70	55	25	50	105	195	—	30	3	35	5	19°8	27	6	—	7	7	16	18
Šmarjeta	375	290	370	440	—	—	—	11	—	90	19	29	8	18°3	30	9	—	4	5	21	14

● Kotiček za radovedneže

1. Postavil sem si nov čebelnjak, 27 metrov od starega. Pročelje je obrnjeno bolj proti jugu, da bodo imele čebele več sonca, ki ga pri nas na Kočevskem itak ni preveč. Kdaj naj panje preselim, da bo najmanj škode in da čebel ne bom preveč motil? A. J. v S. s.

Jaz bi čebele enostavno naložil na voz in za mesec dni prepeljal kamor koli, da bi le bile vsaj 4 km daleč od doma. Sjutim pa, da vam to ni mogoče. Zato počakajte do srede ali konca novembra, kakršna bo pač jesen. Takrat prenesite panje v novi čebelnjak in jih postavite v istem redu kakor so sedaj v starem, kar je večje važnosti nego mislimo. Glavno je, da čebele, ko jih selite, več ne izletavajo. Spomladi se bodo še nekoliko motile, a ne preveč, ker ostane do spomladi le malo starih, že dobro vletenih čebel.

Panje lahko preselite tudi spomladi, ko kaže vreme, da bi utegnili zapihati jug in čebele izleteti. Menda vam ni treba dopovedovati, da selite panje ne da bi čebele preveč vznemirjali.

2. Kako lahko preizkusim vosek s pomočjo razredčenega alkohola, kakor ste mi nekoč v DC mimogrede namignili? P. K. v L.

Preskrbite si košček popolnoma zanesljivega voska v velikosti debelega lešnika. Najboljše je, da ga sami skuhate iz kosa satja iz kranjiča, da ne boste imeli pomislekov zaradi pristnosti. Če hočete biti natančni, ne smete v ta namen uporabljati voščin od satov, ki so bili izdelani iz satnice neznanega izvora ali iz tujega voska.

V steklenico s širokim vratom in steklenim zamaškom, približno kakih 12 cm visoko, nalijte do sredine vode in vrzite vanjo pripravljene košček voska. Ker je vosek lažji kakor voda, bo plaval na vrhu. Sedaj prilivajte vodi „absolutni“ alkohol (ki ga lahko dobite v kaki lekarni ali drogeriji) toliko časa, da bo vosek dosegel dno steklenice, ne sme pa tam trdno obležati, marveč samo dotikati se sme dna.

Sedaj je specifična teža voska in alkoholne mešanice zravnana. Če vržete v to tekočino košček sumljivega voska in plava na vrhu, je močno pomešan s parafinom, cerezinom ali kako drugo snovjo, ki je lažja kakor vosek. Če je vosku primešanih recimo 10% parafina, bo še plaval v tekočini, toda težil bo proti dnu. Vosek s 5% primesjo parafina bo počasi padal proti dnu in se tam obdržal, a ne tako trdno kakor pristni vosek. Pri vsakem rahlem streljaju se bo dvignil za milimeter ali dva.

Posebno važno je, da ima mešanica vode in alkohola pri preizkušanju voska vedno enako toplino. Če ste pripravili mešanico pri sobni toplini 18°C in je imela tudi mešanica isto toplino, ne smete poznejše preizkušnje napravljati pri višji ali nižji toplini mešanice. Gostota tekočine se pri padanju ali dviganju topline izpreminja, od tega pa potem napačni uspehi preizkušnje.

3. Letos sem naselil štiri enosatne plemenilnike s prašilčki, a so mi sčasoma pobegnili, dasi sem se ravnal točno po navodilih v Jugovi knjigi. Kje tiči zlo? S. J. v L.

Vzrokov za beg ni mogoče kar tako pri pisalni mizi uganiti. Morda so bile družinice s hrano preslabo založene, kar je največkrat vzrok, da popihnejo iz plemenilnika. Lahko je tudi, da so stali hramčki preveč na soncu in

so se plemenilniki čez mero ogrevali, tako da so družinice morale iti na „letovišče“, na hladnejši zrak. Kaj pa, če so bile družinice pre-slabe? Tudi to je lahko vzrok za beg. Več vam res ne morem povedati.

4. Včasih se mi pripeti, da kak drugi roj izgubi matico na prahi. Če imam na razpolago godne matice, mu dodam drugo. Naletim pa na kakega uporneža, ki vsako umori, pa naj mu jo dodam na ta ali oni način. Kaj naj s takim svojeglavcem storim? F. K. v G.

Zložite vse sate s čebelami vred na kozico, kjer jih pustite toliko časa, da se čebele počeno natulijo in zmedejo. Medtem denite v panj rezervno družinico na dveh satih, še boljše pa na treh in prekrijte rešetko s časopisnim papirjem. Nato pritrdite sipalnik pred medišče in ometite nanj vse čebele s satov na kozico, da se spraše v prazno medišče, ometene sate pa denite v plodišče.

Vse to storite proti večeru, da se čebele ne bodo preveč razburjale in predolgo, posebno prašilčkove čebele, ki ste jim dodali tuje satje. Čebele v medišču bodo polagoma razgrizle papir in se sprašile v plodišče. To je popolnoma varen način dodajanja oprasene matice. Za 100% uspeh pa ne more prevzeti poroštvo niti sam ljubi Bog.

Če nimate oprasene matice, dajte nagajivcu odkriti matičnik. Tega bo preje sprejel kakor že pokritega.

● D r o b i r

Hoja je medila! Že smo mislili, da letos s to pašo zopet ne bo nič, pa je hoja v zadnji tretjini junija vendarle nenadno „prijela“. Medenje se je stopnjevalo in kmalu so bili panji godni za prvo točenje. Med prvega točenja je posebno dober, ker je kolikor toliko mešan s cvetličnim. Sredi julija so bili panji zopet polni. Če čebelar ni mogel pravočasno točiti, so čebele zanesle satje resnično do zadnje celice. Zadržega za prostor je bila tolika, da so v nekaterih panjih čebele satje stavile celo pod nosilci za satje. Zalege sploh nič več ni bilo, čebel pa od dne do dne manj, tako da so panji nazadnje prišli ob vso žival in da mnogi sploh ne bodo za pleme.

Medenje ni bilo povsod enako močno, toda kdor je imel čebele kjer koli v bližini hojevih gozdov, se čez letošnjo bero na hoji ne more pritoževati. Uresničila se je napoved, ki smo jo objavili v zadnji številki SČ (str. 77).

Podrobnih poročil o poteku medjenja in uspešnih točenja v posameznih krajih še nimamo in jih bomo objavili, čim zvemo kaj zanesljivega.

Povpraševanje po živih čebelah je še vedno veliko in bo posebno živahno za časa zazimovanja. Marsikomu so panji na gozdni paši tako opešali, da jih bo skušal ojačiti s čebelami iz podrtih panjev. Menda ga letos ne bo čebelarja, ki bi žival žveplal. Lahko jo bo dobro prodal, posebno suhe čebele z letošnjimi maticami. Te ohranimo za vsako ceno, ker bo spomladi po njih mnogo povpraševanja.

Kdor ima v panjih pretežno hojev med, naj ga pri zazimovanju, če le mogoče vsaj deloma zamenja s sladkorjem. Vemo, da to ne bo tako lahko in da marsikomu to sploh ne bo mogoče, toda čebelarji so iznadljivi in z dobro voljo se da doseči marsikaj, kar se človeku sprva zdi nemogoče.

Če sladkorja ne bo, svetujemo čebelarjem,

naj plemenjakom nikar ne dodajajo čebel, Panji, ki prezimujejo na samem gozdnem medu in ki smo jim jeseni dodali čebele, postanejo prav gotovo grizavi. Zaradi dodanih čebel vlada v panju nemir vso zimo in griza je potem nezogibna.

Da ne boste za satnice v zadregi, preskrbite se z njimi že sedaj. Loviti to blago v zadnjem trenutku, ni umestno. Pameten čebelar bo vsekakor že sedaj zamenjal za satnice, ki jih ima DC stalno v zalogi. Izkušnja uči, da se uležane satnice manj bušijo, čebele jih pa ravno tako rade izdelajo kakor pravkar narejene.

Iz prakse. Letošnja praha matic je bila v splošnem prav dobra. Velika večina matic se je srečno in naglo oprasila. Rekord v tem pogledu je menda dosegel g. Košak z Grosupljeva. 72 panjem je uničil stare matice. Od istega števila mladic se jih je oprasila 68 (94%).

Pri reviziji (podiranju matičnikov) smo v mnogih primerih dognali, da so čebele po uničenju stare matice nastavile en sam matičnik ali kvečemu dva, kar je vsekakor nekaj nenavadnega.

Se nekaj bolj čudnega, rekel bi skoraj neverjetnega se je pripetilo meni. Doma imam dva močna prašilčka, enega na štirih satih, drugega na petih. Stari matici sem konec junija uničil, da si družinici izpodredita novi. 14. dan na to sem hotel odvišne matičnike podreti. S tem sem zato tako dolgo odlašal, da bi videl pevko in jo lahko odstranil, če bi ne ugajala. Toda v nobenem prašilčku nisem našel niti mlade matice, niti matičnikov ali njihov sledov, dasi sem vsak sat večkrat pregledal. Tudi pri ponovnem pregledu nisem našel kaj drugega. Počakal sem še teden dni, da bi videl, ali se nista matici morda tako skrivali, da ju nisem našel, kar ni bilo izključeno, ker sta bili družinici nenavadno močni. Ko sem panj pozneje odprl, sem takoj vedel, koliko ura bije, saj so čebele šumele na vse pretege. Eni družinici sem dodal že izleženo matico v matičnici, drugi goden matičnik. Drugi dan sem našel matico mrtvo, matičnik pa razglodan... Eni družinici sem nato dodal nov matičnik, ki so ga čebele potrdile. Matica se je v redu izlegla, a jo zopet nisem nikjer našel. Danes, ko to pišem, bom dal družinici še en matičnik, zadnjega, ki mi ga je mogoče dobiti. Če se še ta matica ne bo oprasila, bom ob obe družinici, kajti eno sem že moral kasirati. Pa naj kdo razvozla to zagonetko, jaz je ne morem, a vsevedneža ne maram igrati.

Ali pomori pevka svoje sestre v matičnikih? O tem se je v SČ že dostikrat razpravljalo, obširneje 1. 1958., ko je J. Mayer iz Doba objavil članek „Moja opazovanja“ (str. 178). Zaključil ga je s trditvijo, da je na podlagi svojih opazovanj prepričan, da mlada matica (pevka) pomori s pikom matice v zalogi, „dasi tega ni v nobenem primeru ugotovil“.

Pisce teh vrstic se z Mayerjevimi mnenjem ni povsem strinjal in je to v pripombi tudi povedal, kajti samo prepričanje brez zadostnih dokazov ali same domneve ne morejo pri takih vprašanih odločevati. Zato se mi zdi umestno, da objavim še, kar je čebelar Roffler pisal v letošnji 2. št. Schweizerische Bztg o tej zadevi. Pri reviziji nekega panja je opazil mlado matico, ki je ravno prišla do nekega matičnika. Oblezla ga je in ga nato začela s strani podirati. Drobec za drobec voska je spuščala

iz čeljusti. Med delom je prišla do nje čebela in ji ponudila jeziček, da je napravila nekoliko „požirkov“ v pokrepčilo pri napornem delu in potem s svežimi močmi lahko nadaljevala podiranje matičnika. Ko je bila luknja 15–20 mm² velika, je odnehala in si svoje delo ogledala od vseh strani. Čebelar je pričakoval, da bo sedaj zalego s pikom umorila, toda to se ni zgodilo. Mirno je zapustila matičnik in ko je bila nekaj centimetrov od njega, jo je prestregla čebela in pošteno napojila, saj se po tako težkem delu „pijača“ posebno prilije. „Zakaj ni matica zalego umorila? Ali sem jo motil? Mislim, da ne,“ pravi Roffler „saj je ravno tako mirno odšla od celice kakor je prišla do nje in se pustila od čebel pitati, kar dokazuje, da o kakem motenju ne more biti govora. Svoje tekmice ji ni treba umoriti, kajti matičnika, ki ga matica s strani odpre, čebele v nobenem primeru več ne popravijo, ampak ga do konca podrejo“.

Sončna in senčna stran zabranjevanja rojenja. Pri čebelarjenju v A.Ž. panjih skušamo moč čebelje družine ohraniti nedeljeno, da panji lahko izrabijo glavno pašo neoslabljeni. Saj vemo, da od družin, ki so rojile, ne dobimo medu ali pa neprimerno manj kakor od celakov. Ker čebelarimo večinoma zato, da pridelamo med, se poslužujemo raznih postopkov, s katerimi skušamo rojenje preprečiti, kar se včasih posreči, mnogokrat pa tudi spodleti.

Senčna stran zabranjevanja rojev pa tiči v tem, da so v panjih rade prestare matice, ker čebelarji ne skrbijo za pravočasno zamenjavo z mladnicami. Čebelarji se težko odločijo za uničenje stare matice. Zavedajo se, da bodo potem ob marsikako družino, ker se mlada matica ne bo oprasila, ali pa panj postal trotovec.

Kdor ima kaj več čebel, mora tudi uvesti vzrejo matic, da ima ob potrebi na razpolago zadostno število malih družinic in rezervnih matic za izmenjavo starih. Če pa že vzrejam, bom jemal jajčeca ali črvičke iz najboljšega plemenjaka in s tem postal hote ali nehoče vzrejevalec v pravem smislu besede. Takih čebelarjev pa je pri nas še prav malo, toda iz malega raste veliko!

Svojevrsen način dodajanja oprasene matice priporoča neki čebelar v Leipziger Bztg. Ko uniči staro matico, vzemi vrečko iz prozornega papirja in napravi vanjo z žebljem več luknjic. Nato ometi v vrečko s sata, na katerem je matica, ki jo nameravaš dodati, prgišče čebel in matico ter vrečko zapri. Ko začnejo čebele osirotelega panja nemirno postajati in begati zunaj po končnici, obesi vrečko na končnico nad žrelom. Že čez nekoliko minut bo na vrečici rojiček čebel, ki bodo vrečko razglodale, osvobodile matico in se z njo vred sprašile v panj. Pa naj kdo preizkusi še ta način dodajanja matice, čeprav je nenavaden.

Pozna jesenska praha mladih čebel je zelo potrebna za dobro prezimovanje družine. Po ajdovi paši se izvali še mnogo čebel, ki se morajo dobro spreleteti, da se pošteno otrebijo. Njihovo črevje je zaradi obilno zaužite hrane v prvih dneh po zapustitvi celice natrpano z blatom, ki se ga morajo še pred zimo iznebiti. Če je jesen slaba in čebele nimajo prilike za izlet, pomrje čez zimo mnogo mladic. Naravno je, da čebelja družina to izgubo spomladi posebno hudo občuti in se zaradi tega zelo počasi razvija.

Razlike v kakovosti čebeljega voska so precej večje kakor čebelarji v splošnem domnevajo. Ne gre za razlike, ki jih povzročata različni način pridelave, marveč za razlike, ki jih poznajo kemičarji, posebno pa svečarji. Tem je že davno znano, da je vosek v posameznih pokrajinah različne kakovosti. Nekatere je mogoče mnogo lažje obdelovati in hitreje ter lepše obeliti kakor druge. Zato imajo tudi višjo ceno. Naš vosek je imel nekdaj na svetovnem trgu zelo dober glas in zaradi tega tudi višjo ceno. Nemški svečarji posebno cenijo vosek iz severne Nemčije, zlasti okolice Lüneburga. Tudi vosek z Marchfelda radi kupujejo in plačujejo zanj najvišjo ceno. Češki, moravski in poljski vosek ima zelo različno ceno. Najdražji je turški (anatolski), ki ima svojstveno rdečkasto barvo. Skoraj iste vrednosti je grški vosek. Tudi španski in francoski sta na dobrem glasu. Od prekomorskih voskov so posebno cenili egiptovskega in južnoameriškega. Oba sta odlična zaradi izredno finega vonja in zato ker se dasta naglo in lepo obeliti. Značilne lastnosti voska (trdota, barva, voljnost za beljenje) so odvisne od čebelje paše v kaki pokrajini ali deželi. Kjer je kake medovite rastline izredno mnogo, bodisi da raste divjta ali da jo sade ali sejejo, n. pr. ajda, akacija, evkaliptovec v Avstraliji, bela detelja v Ameriki, žajbelj ob jadranski obali, nima samo med iz dotične pokrajine značilnih lastnosti, ampak tudi vosek.

● Društvene vesti

Sejni zapisniki.

8. seja ožjega odbora dne 9. julija 1942. Naročene panje bo mizar napravil do konca oktobra. Mizarju Jevščku v Novem mestu smo priznali povečanje cene za čebeljak, odobrili smo

izdatek za streho in upravne stroške. Napravili bomo 200 kranjičev enotne mere. Razdelili jih bomo podružnicam, ki se bodo zanje zanimale. Napravili smo računski zaključek za I. polletje 1942. Uredili smo panjske končnice in napravili zanje primerno spravilo. Naročili bomo knjigo „Apicoltura pratica“. Uredili smo klišee in napravili zanje predalčke.

9. seja ožjega odbora dne 15. julija 1942. V smislu naredbe Visokega Komisarjata spada naše društvo pod nadzorstvo Združenja kmetovalcev v Ljubljani. Predložiti mu moramo bilanco za I. polletje leta 1942, in določiti prispevek. V pravila moramo vnesti nov člen glede nadzorstva. Po naročilu kmetijskega oddelka bomo jeseni nakupili več kranjičev za poživitev čebelarstva na Kočevskem. Podružnicam bomo poslali zadevno okrožnico in objavili poziv med „Malimi oglasi“.

10. seja ožjega odbora dne 10. avgusta 1942. Redni občni zbor bo 27. septembra. Poročilo o delovanju društva v letu 1940, in 1941, bomo objavili v 9. in 10. številki Slov. čebelarja. Pravila spremenimo ustrezno sedanjim zahtevam. Občnemu zboru bomo predlagali, da se zniža število odbornikov na 12. Podružnice posameznih okrajnih glavarstev naj imajo v širšem odboru enega zastopnika. Določili smo imena odbornikov, ki jih bomo predlagali občnemu zboru v izvolitev. V kleti bomo napravili kipelnico za medico. Odobrili smo izdatek za nakup sodov. Odposlali smo prošnjo za dodelitev sladkorja. V vezavo bomo dali nekaj knjig in periodičnih časopisov. Sklenili smo kupiti dobro ohranjeno železno blagajno.

Popravek. Urednik „Slovenske čebele“ je bil J. Jerič, ne pa Jarič, kakor je bilo na str. 73 SČ objavljeno.

Mali oglasi

Čebelarji, ki imajo kaj medu na prodaj, naj ga ponudijo v nakup Društveni čebelarni v Ljubljani.

Slovensko čebelarstvo v Ljubljani proda v izvirne platnice vezane letnike Slovenskega čebelarja l. 1905, 1912, 1916, 1923 in 1925. Cena 20 L, s poštnino 21 L. Društvo kupi: Anton Janša: Razprava o rojenju čebel.

Kupin zadnje 4 letnike Slovenskega čebelarja. Ponudbe sprejema uprava lista.

Debevec Leopold, Ljubljana, Domobrnska 5, kupi: Jonke — Kranjski čebelarčik, Dainko: Čelarstvo, Porenta: Novi kranjski panj.

Slovensko čebelarstvo v Ljubljani bo nakupilo jeseni za poživitev čebelarstva na Kočevskem več kranjičev in panjev s premičnim delom. Pošljite ponudbe s točnim naslovom in ceno.

Prodajam 10 naseljenih in 10 rabljenih A. Ž. panjev na 9. satov. Družine so močne in z mladimi maticami. Istotam lahko kupite več vrčev za med po 25 in 50 kg. Cena po dogovoru. Naslov dobite v Društveni čebelarni.

Čebelarji! Če potrebujete kakršna koli pojasnila ali navodila glede Vašega čebelarstva, zglasite se osebno v društveni pisarni med 9. in 12. uro ali med 15. in 17. uro ali pa sporočite pismeno Vaša vprašanja.

Vodja Društvene čebelarne: Adolf Arko, Ljubljana, Streliška ulica 20. — Vodja zavarovanja proti kužnim boleznim: Anton Stefancioza, Ljubljana, Gluhonemnica. — Čebelarke opazovalnice vodi urednik SČ.

Slovenski čebelar izhaja mesečno. Ureja in za uredništvo odgovarja Avgust Bukovec. Izdaja in zalaga: Slovensko čebelarstvo v Ljubljani. Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: Uredništvo Slovenskega čebelarja v Ljubljani, Gruberjevo nabrežje 14. Uprava in društvena pisarna: Ljubljana, Tyrševa cesta 21, telefon 35-45, številka ček. računa 11.066. Clanarina (naročnina) znaša letno 30 L, za inozemstvo pa 35 L.

Tiska J. Blasnika nasl., Univerzitetna tiskarna, litografija in kartonaža d. d. v Ljubljani. Odgovoren Fr. Kralj.